תלמוד בבלי · אחרונים · הגהות יעב״ץ · סדר נזיקין

הגהות יעב"ץ על בבא בתרא

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

הגהות יעב"ץ על בבא בתרא

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/הגהות-יעבץ-על-בבא-בתרא/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב: 5
דף ג 5
דף ג: 5
דף ד: 5
דף ו: 5
דף ז: 6
דף ח 6
דף ח: 6
דף ט 6
דף ט: 7
דף י: 7
דף יא: 7
דף יב: 7
דף יג 7
דף יד 8
דף טו 8
דף טו: 8
דף טז 9
דף יט: 9
דף כא 9
דף כא: 9
דף כב 9
דף כג: 9
דף כה 10
דף כה: 10
דף לא 11
דף לב 11
דף לב: 11
דף לג: 11
דף לו 11
דף מא 11
דף מב: 12
דף מה 12
דף מו: 12
דף מח: 12
דף מט 12
דף נ 12
דף נג: 12
דף נה 13
דף נו 13
דף נח: 13
דף ס: 14
דף סא 14
דף סה 14
דף סו 14
דף סז 14
דף סז: 14
דף סח: 15
דף סט: 15
דף עג 15
דף עג: 15
דף עד 15
דף עד: 15
דף עה: 15
דף עז 16
דף עח: 16
דף פא 16
דף פג: 16
דף פד: 16
דף פה 16
דף פח: 16
דף פט: 16

דף צא. 17
דף צג. 17
דף צה. 17
דף צו. 17
דף צז: 17
דף צט. 18
דף קט: 18
דף קיג. 18
דף קטו: 18
דף קטז. 18
דף קכא: 18
דף קכב. 18
דף קכג. 19
דף קכג: 19
דף קכו: 19
דף קלג: 19
דף קלה. 19
דף קלה: 19
דף קלו: 19
דף קלט. 20
דף קמא. 20
דף קמב: 20
דף קמג: 20
דף קמד: 21
דף קמה: 21
דף קמז. 21
דף קנ: 21
דף קנא. 21
דף קנג. 21
דף קנה: 21
דף קנו. 22
דף קנו: 22
דף קנח. 22
דף קסב. 22
דף קסד: 22
דף קסה: 23
דף קסז. 23
דף קסז: 23
דף קסח. 23
דף קע. 24
דף קעא: 24
דף קעד: 24

דף ב:

גמרא סליקא. צ"ל סלקת:

דף ג.

תוס' ד"ה טרקסין. וסין כו'. נ"ב ול"נ סין הוא תרגום של טיט בכ"מ בת"י וכתובים - ופירוש טרקסין שאותו רוח סתום בבנין חומר ולבנים לאפוקי בבית שני דהוה פרוכת:

דף ג:

גמ' קטלינהו לכולהו רבנן. נ"ב אותם שידע שהיו מתנגדיו:
רש"י ד"ה ג' טפחים "לגבי". נמחק:
תוס' סד"ה כל. אחינו במצות. נ"ב או שמא לפי שבא מאדום לפמ"ש קצת הסופרים:

דף ד:

גמ' מקפיל. נ"ב הוא מלשונות המתהפכים:
רש"י (**במתני'**) **סד"ה הג"ה וכן**. תמו' ש"מ. צ"ל תמ"ש [ובדפו"י איתא ת' מו' שמ' והוא תוס' מהרשב"ם]:

דף ו:

תוס' ד"ה עד כו'. נ"ב ל"י מה צורך לומר כן. דה"ט דעד ז' לא הויא חזקה דכיון דיכול לסתרה בשביעי ולא סתרה עד שנכנס שמיני שלא יכול לסתרה וזה לא מיחה - משו"ה בתר שבעה הויא חזקה דהו"ל למחויי שאע"פ שיכול זה לומר לא אוכל לסתרה היום דילמא מתרמיא לי סעודתא למיכל בה (אע"ג דכבר אכל בה ההוא יומא ויצא י"ח) מ"מ הוא יעשה את שלו וימחה ויאמר ע"ע המתנתי כדי שתקיים מצות סוכה השאלתי לך המקום ועכשיו משיצאת י"ח קום סתור אותה. ומדלא מחי עד שנכנס י"ט דשמיני מחל והויא חזקה - ודווקא קאמר עד שבעה ולא שבעה בכלל אלא מקצתו של יום השביעי הוא בכלל דלא הויא חזקה דאכתי מצי מחי ביה - משא"כ כשלא מחה כל יום השביעי. היינו בתר שבעה - תו לא מהניא ליה אפי' עבד מחאה בי"ט האחרון כיון דהוי אפשר ליה למעבדה מאתמול ושתיק [אבל נראה פשוט כיון דתנן בסוכה מ"ח א' גמר מלאכול לא יתיר את סוכתו. בודאי אדעתא דהכי השאילו ג"כ לעשות כתיקון חכמים ודברי התוס' מוכרחים]:

דף ז:

תוס' ד"ה מר כו' נ"ב ואפשר היניק חכים טפי הוה משו"ה אקדמיה כענין משה ואהרן וזולת [וא"ש פרש"י דכתובות]:

שם ד"ה אין. ואע"ג דאמרינן המוכר כו'. נ"ב נראה דהיינו מתניתין דבור ודות פלוגתא דר"ע ורבנן:

שם ד"ה לפי. ונותנין עניים כו'. נ"ב אי אפשר לומר עניים ממש כי מי יחייב את העניים לתת שום דבר לסייע בהוצאת שמירת העיר הלא מצווים לתת להם די מחסורם. ואיך יעלה עה"ד לקחת ממון ממי שאין לו כל מאומה. אלא ר"ל בינונים דלגבי עשירים עניים נינהו. אמנם י"ל הב"ע בבתים של עניים. ואע"ג דלית להו ממונא גובין מהם לפי ערך הבתים בתי אחוזתם ונחלתם וימכרום או ילוו עליהם לפרוע מה שעליהם לשאת במשא ההוצאה בשמירת בתיהם שלא יחריבום הגייסות כשלא ימצאו בהם [ממון] מיהו העניים גדולים דלית להו [בתים] ודרים בבתים שכורים פשיטא לא קמיירי: % דף ח

דף ח.

גמ' אדאורייתא דכתיב כו' - נ"ב הוה למילף מדאורייתא טפי - דאפי' אדמת הכהנים לא קנה - אלא דהתם שאני כי חוק לכהנים מאת פרעה ולא היה יכול לשנותו - ומ"מ ודאי לכך נכתב בתורה ללמד חוק לכהני ה' לתת לחם חקם וככתוב בחזקיה [דה"ב לא] ויאמר לתת מנת הכהנים והלוים וגו':

שם ושרים - צ"ל שרים:

תוס' ד"ה כריא. רחוב. נ"ב רחובה [תרגומו] פתיה [דברים יג]:

דף ח:

גמ' שררות נ"ב שם דבר בשקל עבדות שפלות:

דף ט.

גמ' סדיא. נ"ב נ"ל הוא כמו סעדיא ששוכב ונשען עליו כמ"ש [שבת קי"ט א] מזיגנא רישי אבי סדיא. ועי"ן מובלעת כמו זירא זעירא:

שם גדול המעשה כו'. נ"ב לפי שטורח וסובל עלבונות מן הנגבים על ידו. וצערא דגופא ובזיוניה כבד ליה לאנש לסבול מממוניה:

דף ט:

אמאי קרו ליה עולא כו' נ"ב נראה ששם עולא הוא לבחור עול ימים. וגם שנמצא בכתוב (דה"א ז') שם עלא דגוש:

תוס' ד"ה גדול. דמשה נמי עשה כו' - נ"ב מי יגיד לנו זה. שמא לא היה מזומן לו עני כלל. וכן נראה דבמדבר היו כל ישראל שוים ולא היה בהם עני הצריך לפרנסה. שכולם היו אוכלי המן ושותי הבאר שלמותיהם לא בלו וגו'. הרי ודאי כולם עשירים היו שמחים בחלקם. ולמי היה צריך לתת בסתר. ואע"ג דכתיב והדל לא ימעיט. לענין כסף לחוד הוא שלא היה יד כולם משגת בשוה. ובשביל כך לא היו צריכין לקבל צדקה ואעפ"כ גם מכסף לא היה חסר שום אחד מהם. כולם יצאו ברכוש רב בין רב למעט לכן נתחייבו כולם בשקלים בשוה. ולא נקרא דל אלא בערך העשיר הגדול. ודכתיב במשה צדקת ה' עשה אינה צדקה לעניים אלא כדכתיב צדק צדק תרדוף בפרשת שופטים והיינו נמי דמפרש בהך קרא ומשפטיו עם ישראל:

דף י:

גמ' שדרתינהו קמיה דרבא וקבלינהו משום כו'. נ"ב שהיה דר תחת ממשלתה ור"א היה דר בא"י שלא היתה תחת ממשלת שבור מלכא כי בעת ההיא הרומיים היו מושלים בא"י:

דף יא:

תוס' סד"ה בעיא. ורב אמי לחוד. נ"ב אי גרסי הכי גרסי. אברא בלא"ה דכמה רב הונא הוו. ואותו ר"ה דגטין ר"ג הוה ותלמידיה [דרב] ובבבל הוה. ור"ה זה בא"י והלך לשם מבבל ללמוד תורה לפני ר"א:

דף יב:

גמ' עכביה. נ"ב לזוגא חד הוא [וא"צ להגהת הב"ח]:

דף יג.

תוס' ד"ה כופין. דאסור למכור עצמו בע"ע כו'. נ"ב קשיא לי ההיא דס"פ האומר [קדושין ס"ט א'] דס"ד דהוה מנסיב ליה עצה זיל גנוב ואזדבן בע"ע דמשמע אפי' תרי אסורי שרינן ליה [ע' רש"י ותוס' שם שלא פי' כן וע' ט"א ריש חגיגה] כדי להכשיר זרעו. ואע"ג

דדחי לה התם מטעמא אחרינא לא אפשר. מיהא פשיטא ליה דבשביל הך אסורא ואפי' איכא תו אסורא אחרינא בהדיה [שרי] ובפרק הערל [ע"ו א'] שרינן אסור הוצאת שז"ל החמור משום להכשירו בבת ישראל:

דף יד.

גמ' בגויל ששה. נ"ב כמדת ס"ת שבארון כדלקמן אליבא דר"מ וכן היה הקפו מכוון למדה זו כי עביו היו ב"ט וכל שבעביו טפח יש בהקפו שלשה וכדמסיק. ש"מ דשל גויל היה ובו מצוה מן המובחר כדעת ר"ח [ע' ר"ן פ"ח דשבת]:

דף טו.

תוס' ד"ה ועל - חמש עשרה מעלות דוד אמרן. נ"ב כדאיתא בהחליל [דף נג]:
שם סד"ה פ"ה. נ"ב י"ל שהוא עיקר ספרו בא"י והשאר טפל. ול"ד ליחזקאל ודניאל ומג"א שכל עקרם בחו"ל היו. ושמא נבואות ירמי' שבחו"ל. תלמידו ברוך ב"נ אסקינהו הוא עלה לא"י נתנבא שם [ע' מגילה טז ב' וברש"י שם ד"ה שכל]:
שם ד"ה שמנה. שנוהגים עתה לקרוא שנים. נ"ב ר"ל העולה עם הש"צ:
שם אלא יעמוד ויקרא. נ"ב שיקרא בשמם שיעלו לקרות:

דף טו:

גמ' לאו מישראל הוה. נ"ב נראה דלא דווקא כי מתוך כינויו שקראו הכתוב הבוזי מכלל שהוא מבני נחור שילדה לו מלכה את בוז. אלא לפסי שהיה בן אחיו של אברהם. והיינו נמי ממשפחת רם. נקרא ג"כ מישראל ע"ד קרב לגבי דהינא כו' [שבועות מז:]:
שם דור שכולו הבל כו'. נ"ב א"א לומר שכל דורות של שופטים כולם היו הכל הבל שהרי בודאי כל השופטים בכלל צדיקים גדולים היו לא נמצא בהם דופי חוץ משנים אבימלך ושמשון (ואע"פ שחטא כצדיק אשר יעשה טוב ויחטא. לא כולו הבל היה ח"ו כי נזיר אלהים קדוש מבטן היה) אלא על אותו דור (שנאמר בו שפוט השופטים) בלבד אמרו כן:
שם איוב בימי כשדים. נ"ב בזמן שמשלו בכפה:
שם כולכם חזיתם ולמה כו'. נ"ב וה"פ דקרא הן כולכם חזיתם במראה נבואה ודאי כי עם חבריו דבר שהיו נביאים ודאי כדלעיל אלא שלא היה דורם דומה יפה שטופי זמה ולפי שלא מחו בידיהם אמר ולמה הבל תהבלו לחשוד בכשרים כמוני. ולא למחות ביד עושי הבל שנקראו על שמם כמ"ש בראב"ע [שבת נד ב ביצה כג א]:

דף טז.

לשם שמים נתכוונו שטן כו' - נ"ב גדולה מזו נאמר שכל עיקר מציאותו היא לטובת האדם כמש"ד רז"ל עה"פ והנה טוב מאד. ובמ"ה דמהו לזונה מקושטת ששלחה המלך לנסות את בנו. ועיין סולם שלנו:

דף יט:

בשם ר' יוסי. נ"ב נראה הוא ר' יוסי בר' חנינא:

שם אפי' עבה. נ"ב פת עבה:

תוס' ד"ה מי פירות פר"ח כגון שמן. נ"ב נ"ל שהיה כתוב שומן. כי א"א שיתעלם זה מר"ח:

דף כא.

תוס' ד"ה פר"ח דרביה כו'. נ"ב זה שייך לקמן אארור עושה מלאכת ה' רמיה ועלח"ש:

דף כא:

גמ' ואומנא וספר [כ"ה בדפו"י]. נ"ב סמ"ך (קמץ) [פתח] פ"א (פתח) [קמץ] ודגש:

דף כב.

דאייתי דקולי לבבל כצ"ל:

שם דאנא עדיפנא מיניה. נ"ב נ"ל עדיפנא משמעיה דרבא ואפ"ה קפיד רבא משום דשלוחו של אדם כמותו דוק [וע' רש"א בח"א]:

דף כג:

תוס' ד"ה בדליכא כו' ואמאי כו'. נ"ב נ"ל ליישב. התם ה"ט משום זקני אותה העיר שיאמרו לא ראינוהו והנחנוהו בלא לויה דהו"ל כהורג. והשתא לא הוי טעמא משום שאותה העיר הקרובה משם בא ההורג אלא שהקרובה נתחייבה בדמו של זה שלא לווהו. וזה לא שייך אלא בב"ד כיון דקפיד קרא אזקני דהיינו ב"ד. ומייתי ראיה מדלא אזלינן אחר גדולה ורחוקה דאית בה ב"ד שמא עבר דרך עליהן ופטרוהו בלא לויה וליתו אנהו עגלה. אלא ש"מ רוב וקרוב הולכין אחר הקרוב. ומשני בדליכא עיר רחוקה גדולה מזו הקרובה. ודמקשי ליזיל בתר רובא דעלמא. נמי לאו משום רוצח. דהא ע"כ

צריך להבין הא דמשני בדליכא. איך אפשר זה. א"כ לא משכחת לה עגלה ערופה כי אם בנמצא אצל הגדולה שבכל א"י. הא ודאי ליתא. ובהכרח כך צ"ל שאין מודדין אלא בקרובות הסמוכות לחלל מסביב שאין עיר אחרת מפסקת כגון שאחת סמוכה לו ממזרח ואחרת כנגדה ממערב בלי הפסק עיר אחרת. מודדין איזו הקרובה לו יותר סביבות החלל כדכתיב ולא חש הכתוב לעיר הגדולה שאחורי הקרובה על כל פנים. דלא סגי דליכא. אהא פריך השתא כיון דלא אפשר דליכא דנפישא בעלמא. ואקרא קאי ץ אמאי לא מצריך שתביא הגדולה הרחוקה אע"פ שאינה סביב החלל. אם איתא דמדאורייתא הולכין אחר הרוב שמא משם בא ההרוג והם פשעו בו דהוי רובא. ומשני ביושבת בין ההרים. שידוע שאין דרך לחלל לבא משם:

שם ד"ה ביושבת. שקרויה רוכלת עמים. נ"ב לא ידעתי זה. רק בצור נאמר רוכלת העמים (יחזקאל כז). אבל ודאי היו באים שם תגרי או"ה ורוכלי צור כמ"ש בסוף ספר נחמיה וילינו הרוכלים. והצורים מביאים דג:

דף כה.

גמ' ורוח דרומית קשה מכולן. נ"ב זהו אצלם ז"ל שהיו שוכנים בדרומו של עולם:

שם דכתיב וצבא השמים לך משתחוים. נ"ב נראה שההשתחואה שלהם היא ע"י גלגל היומי שמחזירם לאחוריהם בכל יום למערב. עם שעיקר הליכתם במהלך השניי היא ממערב למזרח. והיא הראיה ממה שהוצרכו להקפה יומיית נגדיית למהלכם העצמי. ואהא אקשי ראב"י ודילמא משו"ה אית להו תרי הקפות. שבמהלך השניי הם משתחוים בדרך הליכה לאחור ע"י הקף היומי שמוליכים לאחור כדי שלא יתקרבו לצד שכינה. אלא משנטלו פרס מרבם מתרחקים לאחורם ועם זה פניהם אליו להטות עצמם נגדו בתקופה השניית. ויש ליישב הקושיא שעיקר ההוכחה היא מצבא השמים שאין להם תנועה למזרח. ומשתחוים בכל יום למערב. עם שהתוכנים מניחים גם לכוכבי שבת תנועה כבדה מתונה מאד למזרח. אינה נחשבת לתנועה כנודע:

דף כה:

א"ל ר' חנינא לרב אשי. נ"ב נ"ל רב אסי צ"ל תלמידיה דרב והוא היה תחלה בבבל ועלה לא"י מפני אמו כדאיתא פ"ק דקדושין [לא:]:

שם פאפי יונאה. נ"ב מארץ יון היה:

דף לא.

רשב"ם ד"ה דלא מגלין. בפני עדים חוץ לב"ד חייב כו'. נ"ב שאמר אתם עדי [וכ"ה בראי"ש וכמ"ש בסנהדרין כט]:

דף לב.

תוס' ד"ה אנן. ואין נראה לר"י דלמה כו'. נ"ב תליא בפלוגתא דפ"ק דכתובות [ועי' תוס' כתובות כ"ו ב' ד"ה אנן. ואפי' מאן דפסל סי']:

דף לב:

רשב"ם ד"ה אין שטר. וטועים העדים כו'. נ"ב או אחרים המעידים על ח"י של אלו. או שנתקיים ע"פ שטרות אחרים שעדים אלו חתומים עליהם:
שם ד"ה כה"ג מאי. שכבר נמחל שעבודו. נ"ב מיהו מניה גבי [ע' ש"ך ח"מ סי' מח ס"ק ב ובהגר"א ח"מ ס"ס נה]:

דף לג:

גמ' לא חציף אנש "דגזר". נ"ב צ"ל דגדר בדלית כמו הגודר בתמרים היינו מלקט:

דף לו.

איגזרה. נ"ב צ"ל אגדריה בדלית וכ"ה לעיל:
שם למיגזר. נ"ב צ"ל בדליי"ת:

דף מא.

תוס' סד"ה והא. ואין הסוגיא מוכחת כן. נ"ב משום דא"ל את גופך אי הוה ידעת כו'. ואכתי י"ל דהכי הוה עובדא. מעיקרא ודאי בטעות הוה. חלילה לר"ע להשיג גבול חברו במזיד. ושכנו סייעו בטעות ואח"כ כשנודע לו טעותו חזר בו. ופייסו ר"ע במעות כדי שלא יצטרך לסתור הכותל והלה קבל ממנו דמים ומחל ליה באונס קס"ד מדסייע בהדיה אחיל ולא יזכה בדין. משו"ה נתפייס עמו מתחלה והשתא קהדר ביה דידע דמחילה בטעות לאו כלום היא. להכי קתבע ליה בדינא ובעי לאהדורי ליה דמי ודו"ק:

דף מב:

גמ' במערתא. נ"ב הזכירו זב לומר שאף כשהיו נחבאים במערה מפחד אויב מגור מסביב היו עוסקים בתורה. כל כך היו חביבים עליהם ד"ת:

דף מה.

מכריז רבא כו' דסלקין כו'. נ"ב נראה מכאן שהיתה מצודתו של רבא פרוסה בא"י:

דף מו:

גמ' עמלק סימן. נ"ב חידוש שנתנו סימן כזה במי שנאמר בו תמחה את זכר עמלק. אולי מצאו לו רמז מ"ה במאי דסיים קרא לא תשכח. שתיבת לא מופסקת בטעם טפחא. להורות שיש בו מקום גם לשכחה (דוגמא לזה דרשו בספר הזוהר באזהרות שבעשרת הדברות) ולהתיר להשתמש בו לאוקומי אגרסא. דכל מה דאס"ר שרי [חולין קט:] להכניס מנוול לבה"מ לשבר כחו ולהוציא ממנו ניצוץ קדושה שבו. וכן עשו ג"כ שלום. וארז"ל רחמנא או בטולך או בטולא דבר עשו [גיטין י"ז א']:

דף מח:

מר בר רב אשי אמר. נ"ב שמא בשם ר"א אביו אמרה [וברי"ף וראי"ש ליתא מלות "מר בר" וא"ש מ"ש א"ל רבינא לר"א כו'י. אבל י"ל דא"ל רבינא לר"א בשאר המקומות שבש"ס ובפרט על מימרא דר"א גופיה ביבמות ק"י א' והש"ס מסדר לה גם הכא. וי"ל ג"כ דמר בר"א מדמי הך דהכא למילתא דאבוהי ביבמות ומשו"ה לא אמר בהדיא בשם אביו]:

דף מט.

אמרי דבי ר"י כצ"ל [וכן ליתא מלת לה בדפו"י]:

דף נ.

תוס' סד"ה ישנו. מעת לעת. נ"ב ופירושא דקרא או יום שלם כשל בראשית וכלילי שבת ויומו. או יומים מעת לעת אפי' מחצות יום לחצות יום או מחצות לילה לחצות לילה:

דף נג:

גמ' הגביה רבו לו כו'. נ"ב משמע אפי' הוא קטן:

דף נה.

אנא "כשמעתיך" ס"ל. כצ"ל [וכ"ה בדפו"י] ונ"ב ונראה דהיינו משום דאע"ג דרב ושמואל הלכתא כשמואל בדיני. בהא כיון דשמעתך הוא. הכי דיינינן לך כפא דחטא נגרא כו' [פסחים כ"ח א'. אבל הפוסקים פי' כפשטות הלשון דבהא ס"ל לר"נ כרב]:

דף נו.

פיסלא. נ"ב מלשון פסל לך:

שם ושלמאה. נ"ב כך ת"א הקיני. א"כ שלא כסדרן קמפרש להו. ונפתוחא הוא מבני מצרים ככתוב. וערבאה הוא מבני ישמעאל:

תוס' ד"ה כל. טפי ה"ל כו'. נ"ב במו"ק לא דקו בה. כי הור ההר הכתוב שם (שלא הראהו כי לא נזכר שם) הוא הר הלבנון ונקרא גם אמנה ושנינו רפ"ו דשביעית מאמנה ולפנים נאכל ונעבד נמצא אין שביעית נוהגת בו וכן אינו חייב במעשר והוא חלק מא"י שלא נכבש עד לעתיד:

שם ד"ה חייב. דקסבר ק"ר כו'. נ"ב אינו מוכרח די"ל בחיוב מעשר של עולי מצרים קאמר - אלא דלתוס' משמע דשמואל הלכתא לדידן אתי לאשמועינן. וגם בזה י"ל דחייב מיהת מדרבנן האידנא נמי:

שם ד"ה הר תימה דמשמע כו' נ"ב לכאורה דבר תימה הוא שהוצרכו למשמעות זה הלא הוא דבר מפורש בתורה כי לא אתן וגו' [דברים ב] א"כ פשיטא לא כבשו אלא לפי שבימי דוד פרצו הגדר והותר הנדר כמ"ש במד"ר [עתוס' ב"ק לח ד"ה נשא] ושמא אח"ז לקחו ישראל מארצם. ואע"פ שלא נראה כן מהכתוב שלעולם נשארו בארצם עד שבא נ"נ והגלם:

שם היינו ארץ סיחון כו'. נ"ב היא ודאי עדיפא דארץ האמורי ורפאים היא אבל באמת גם עמון ומואב שטהרו נזכרים בתוספתא [פ"ז דשביעית] בפירוש:

דף נח:

גמ' בראש כל מרעין אנא דם נ"ב יש לפרש הקזת דם היא צריכה בראש ותחלת חולי. ושתיית יין יפה לו אחר שסר החולי והיא ראש רפואת תשות הכח אחר שנחלש מהחולי. היין מחזירו לבריאותו:

דף ס:

תוס' ד"ה מים. דישתו יין מבושל כו'. נ"ב לא הבנתי הוכחה זו מי יגיד לנו שאסרו יין מבושל ואם אסרוהו ג"כ היינו דאפשר בלא יין ואל"ה קשה נמי מה שפרשו מן הבשר. ויאכלו בשר מליח ובשר עופות ודגים. אלא מא"ל אב"א אה"נ לא פרשו מהן. א"נ משום דאפשר בלא"ה. ומש"ה לא בא עליהם ריב"ח מצד זה. אלא ממאי דלא אפשר לגמרי. ולעולם א"ל דמי בורות אינן צריכין להיות בכלל הפרישה. ואפ"ה נראה דלק"מ משום דמי בורות לא שכיחי ואם לא ימצא. הכי ימות בצמא:

דף סא.

גמ' בדקא. נ"ב ברקא. ברי"ש ה"ג ערוך. והוא גאלערי"ע בל"א לפי פרשב"ם:
תוס' ד"ה ואיבעית. בכמה מקומות. נ"ב בכ"מ לשון גוזמא הוא. לא נודע לי אלא פ"א ס"פ החובל [אבל כוונת התוס' דמצינו ג"כ במגילה ל"א א' דבר זה כתוב כו' ובמו"ק י"ח ב' ומכות יו"ד ב' מן התורה כו' וש"מ ולרבותא. נקטי התוס' לדוגמא ההיא דב"ק דאמר ג"כ ושנוי' במשנה וע"ש]:

דף סה.

גמ' דשכיחי דייני. נ"ב בקמ"ץ ולגר"ח בחירק:
רשב"ם ד"ה דמקרביתו. א"נ דיני. נ"ב דיני הוא דהוו שכיחי ליה משום דהוה דיינא כדא"ל לר"ש אנא דיינא ומר לאו דיינא [כתובות צד:] ואמר ר"ה עליה. ר"נ ושבור מלכא אחי בדינא [ב"ק צו:] ואמר כגון אנא דן ביחידי [סנהדרין ה' א']. משו"ה יהיב דעתיה עלייהו ובקי בדינין טובא:

דף סו.

תוס' ד"ה ומקבלת. צ"ל ואינה מקבלת:

דף סז.

רשב"ם ד"ה לא מכר. תפשתם "בה" מלת בה נמחק [וכן ליתא בדפו"י]:

דף סז:

רשב"ם ד"ה מכר את הנסרים. דנצרים. נ"ב כמו סלי נצרים:

דף סח:

גמ' אנקולמוס. נ"ב בעל קולמוס:

דף סט:

רשב"ם ד"ה הוצין וציצין נ"ב מפרשב"ם נראה דגרס וצינין [וכ"ה בערוך]:

דף עג.

גמ' האסכלה. נ"ב כמו אסכלה דפכ"צ [עד א' עה א'] שהיא ג"כ בשליבות כסולם:
שם הוה אזלינן באורחא. נ"ב דרך אניה בלב ים [משלי ל]:

דף עג:

חציצא. צ"ל חצינא. וכצ"ל ברשב"ם [וכ"ה בדפו"י]:

דף עד.

אבעי לך לממני חוטין כו'. נ"ב ואיהו דלא מני להו. אפשר שלא היה לו אז שהות שלא היתה השיירא ממתנת לו עוד אחר שכבר שהו כל צרכם ובקשו לילך היה נחוץ להחזירם שלא יתעכב במדבר לבדו. ורבנן דקפדי עליה משום דה"ל לראות הנולד ולממנינהו מעיקרא מקמי דפסקה. להכי לא מהדר להו מידי בהא:
שם "שקל" גבבא [כן תיקון בפנים וכ"ה ברשב"ם]. נ"ב אולי שקלי צ"ל ורבב"ח הוא דעבד הכי וטייעא עייליה להתם:

דף עד:

וים אספמיא. נ"ב מכאן נראה שאין אספמיא ספרד. שלועזין אותה איספניא. והכי מוכח בפ' חזקת (נ"ו א) דאיכא מ"ד שאספמיא היא מעשרה עממין - וספרד ג"כ אינה ארץ שפניא באמת אלא ספרויס היא ספרד:

דף עה:

ירושלים דכתיב כו'. נ"ב כתיב בה נמי קרא בירמיה (לג):
שם אני ראיתי צפורי כו'. נ"ב בודאי הכוונה עליה ועל עיירותיה הפרזות בנותיה וכפריה השייכים אליה ומובלעות בתחומה שהיה גבולה ומצטרף עמה להיות כולן נקראים על שמה:

דף עז.

תוס' ד"ה אותיות. ואר"י דמסירת השטר כו'. נ"ב לשטתיה דלעיל אזיל [דגרס אין אותיות כו']:

דף עח:

רשב"ם ד"ה המושלים. ביראת. צ"ל יראת:

דף פא.

גמ' ערנים. נ"ב בר"ה הגרסא ארונים באל"ף והיא הנכונה עמ"ש שם בס"ד:

דף פג:

בעא מניה "הלל" מרבי. נ"ב שמא היה נינו ונכדו וראה רבי בני רבעים שבנו של ר"י נשיאה בן ר"ג בנו של רבי. הלל שמו דור עשירי להלל הזקן הבבלי ראשית משפחה קדושה. וזה הלל האחרון שבו נסתיימה שושילתא דר"ג [לשון הגמ' גיטין נו:] ולא נודעה עוד אם נשאר לה שם ושארית בארץ:

דף פד:

ואיכא דניחא ליה בחלא. נ"ב כגון בשרב או לעשות כבשין וכיוצא:

דף פה.

רשב"ם ד"ה עד שלא. שהשאילו. נ"ב ששאלו צ"ל או שהשאילו לשניהם:

דף פח:

גמ' וקללן בעשרים ושתים. נ"ב מ"מ לטובה נתכוין בכך כמ"ש בספר הזוהר ע"ד שאגת אריה:

דף פט:

ותומן. נ"ב מלשון ארמית תמניא:

דף צא.

צללפונית. נ"ב נ"ל התי"ו ט"ס וצ"ל הצללפוני והיא נזכרת בדברי הימים א' ד' במשפחות הצרעתי שעל שמה נקרא המקום צרעה. מקומו של מנוח:
שם בקרדו. נ"ב היא ארץ אררט דת"א קרדו:
תוס' ד"ה אימתי. תימה כו'. נ"ב נ"ל ר"ש לאו אסאתים קאי אלא ה"ק אימתי מותר לצאת. ול"ש עמדו סאתים או אלף בסלע לא מפליג:

דף צג.

רשב"ם ד"ה גמל האוחר. וסתם בהמות כו'. נ"ב ער"פ וישלח בנמוקי רש"י עה"ת דגמל דווקא משום דצנוע הוא בתשמישו וכ"ה בב"ר:
תוס' (סד"ה בעמוד הקודם) שופרא דשטרא. נ"ב דהכי אשכחן ליה דכוותה במאן דמזבין ארעא כו' בהמוכר את הבית (ס"ט ב):

דף צה.

גמ' במנה. צ"ל כמה:
שם רב זביד "דביי". צ"ל בדבי:

דף צו.

דרומאי. נ"ב זקני דרום:

דף צז:

תוס' ד"ה חמר. ולר"י נראה כו'. נ"ב לי נראה אפכא דחוורין הוא יין משובח מאד אלא שהוא לבן ובא ממקום חורן (שבסוף ספר יחזקאל) שידוע שהוא יין טוב מאד ולכן קורהו חוורין ולא לבן או חוור אלא ע"ש מקומו נקרא וגם מורה על לבנינותו כי לבן נקרא גם שם המקום חוורן. ומחמת שבחו הוא דקמבעיא ליה דילמא כה"ג אפי' לבן שפיר דמי ופשיט ליה דלכתחלה מ"מ האדום משובח. מיהו אם הביא כשר. וה"נ מסתברא דלשבח קרוי חוורין. דמי סגי למימר יין לבן או חמר חיור מהו. ודייק למנקט חוורין. וכי הא דתניא נמי בברייתא דפטום הקטורת [כריתות ו' א'] והתם לפי שהוא משובח מאד ועז מביאו תחת יין קפריסין שהוא עז כמ"ש שם:

דף צט.

גמ' כרובים בנס כו'. נ"ב היו מחוברים לבית וכל המחובר לבית כמוהו נמדד. באמת הבנין של ששה טפחים:

דף קט:

אין דאתרמי ליה גברא דשמיה לוי. נ"ב ואע"ג דשם העצם לא יוודע. אשכחן נמי שמות עצמיים דאתו בה"א הידיעה:

דף קיג.

סימן נ"ב נראה שחסר כאן תיבת "אימם" והוא ר"ת הארבע תיבות המקראות שדייקו הנך אמוראי דבסמוך. והיינו איש ידבקו מטות ממטה. ולפי שהוא דומה לתיבת סימן ולא ידעו מה הוא לפיכך השמיטוהו המדפיסים:

דף קטו:

בטבת. נ"ב במג"ת דידן גרס באב:

דף קטז.

בחרת מעוני. נ"ב והא דכתיב קדמוני ימי עוני. היינו עינוי יסורין כדמוכח רישיה דקרא מעי רתחו:
רשב"ם ד"ה שלא תירש. והכי משמע קרא ויאמרו לתת כו' - נ"ב פירושא קמפרש לקרא הכי:

דף קכא:

רשב"ם ד"ה ת"ר. בסדר עולם. נ"ב ספ"א:

דף קכב.

גמ' שוה חמש סאין בגליל נ"ב לא משום שארץ הגליל גרועה בפירותיה דהא אדרבה כתיב ביוסף מבורכת ה' ארצו וכן בשאר שבטים ואמרינן נמי [פסחים ח:] שלא היו בירושלם פירות גינוסר. אלא כדמפרש בגמ' לקורבה ורחוקה:

דף קכג.

חרבי זו תפלה כו'. נ"ב חרב פיפיות. ובקשתי בי"ת קדריש דהול"ל וקשתי:
שם לימים העשיר כו' נ"ב כשבא לצוות את בניו:

דף קכג:

"**במכיר**" **כהונה**. נ"ב לפד"ה צ"ל במכרי:

דף קכו:

בוכרא דאמא נמי בוכרא סכלא קרו ליה. נ"ב שנותן לכהן ה' סלעים ואינו נוטל פי שנים:

דף קלג:

לא תהוי "**כי**" צ"ל "בי". וכצ"ל ברשב"ם [וכ"ה בדפו"י וע' פ"ח על הרא"ש]:
שם בא עליו שמאי כו'. נ"ב דילמא ס"ל כר"מ דאית ליה המעביר ע"ד של בעה"ב גזלן הוי ע"פ האומנין (עח ב):

דף קלה.

לכהנא רבה. נ"ב בודאי לא נתכוין לכ"ג שלא היה אז כ"ג. וגם בבבל. אלא על אדם גדול ששמו כהנא. וכי הא דאיתא לעיל (דק"י) ובע"פ ל"ת כהנא גברא רבה אנא ורב כהנא לא היה כהן כמ"ש תוס' בכ"מ וגם כמה ר"כ הוו:

דף קלה:

רשב"ם ד"ה לעולם אמרינן. צ"ל אמרי [וכ"ה בדפוס ישן]:
תוס' ד"ה כל. כתוב לאשתי כו'. נ"ב אי ה"ג היה נראה דל"ק. אברא התם נמי גרסינן לארוסתי:

דף קלו:

רשב"ם סד"ה שקנו אתרוג. וא"צ לו עוד. נ"ב ולמחר מצפים להשיג אחרים שיכולים לתלוש בחול המועד אחר מן האילן:

דף קלט.

גמ' מתה הבת אמר "רב" יהודה. נ"ב נ"ל רבי ביו"ד [וכ"ה ברי"ף ורא"ש ובדפו"י ברשב"ם] אע"ג דאמורא הוא מא"י הוה:

תוס' ד"ה מתני'. נחשדכן. דשדכא. נ"ב ולנוסחי דידן כולהו ברי"ש [ועתוס' דב"ק שם]:

דף קמא.

גמ' אמר ר"ח ולדידי בנתן עדיפן. נ"ב שמא כשאמר כך כבר היו בנותיו נשואות לגדולי הדור ובניו עדיין היו קטנים אז ולא ידע אם יצליחו כל כך. [ועתוס'] ובודאי היו בנותיו גם הנה חכמניות ודרשניות מדא"ל רבא לב"ה כולהו מחילנא בר מבת ר"ח [ברכות נ"ו א] ש"מ דאשה גדולה חכמה הואי:

שם שלא היה לו בת. נ"ב אתי כתנא דברייתא ר' נתן ואליבא דב"ה דס"ל או זכר או נקבה [יבמות ס"ב א]:

תוס' ד"ה בת כו' דגוי כו'. נ"ב שרי להו מרייהו חס להו לרבנן קדישי למימר הכי. כי אחר שנמול אאע"ה ודאי לא הי"ל דין ב"נ ואפי' משהתחיל לעסוק בתורה מוהנפש אשר עשו כמו שהוכחתי במ"א והוא דבר אין ספק בו. ובכ"מ נדחקו תוס' בכך בחנם:

שם א"נ מהגר כו'. נ"ב אע"ג דבודאי גיירה דקיים כל התורה [ע' יבמות ק' ע"ב ובח"א שם] ותו דאל"ה לאו בתו היא דולד שפחה כמותה. מ"מ אינה ראויה ליצחק בן הגבירה. גם הנושא אשה יבדוק באחיה [לעיל ק"י א']:

דף קמב:

גמ' דקשישנא מנייכו. נ"ב והא דאיתא לעיל ר"פ יתיב ר' ירמיה קמיה דר' אבהו וקבעו מניה משמע דר"י תלמיד היושב לפני רבו ר"א הוה. דילמא ההוא ר"י אחרינא הוה:

דף קמג:

רב יוסף אמר ובני כו'. נ"ב דילמא סבר לשון תורה לחוד ולא נילף מניה ללשון בני אדם. להכי מייתי איהו פסוק מדברי קבלה דמסתבר טפי למילף מניה. ובאמת בד"ה יש הרבה דוגמתו. וע"ס אם לבינה מ"ש לפי פשוטו של מקרא:

תוס' ד"ה שהיו. לא הי"ל בנים כו'. נ"ב דא"כ הו"ל לממנינהו. והוו יותר משבעים נפש:

שם סד"ה בתוספתא. דה"ה בפני עדים. נ"ב ודנקט בפני ב"ד לפי שהם אביהן של יתומים:

דף קמד:

רשב"ם ד"ה או קולמוסטוס [כ"ה ברפו"י ולפנינו הוגה פולמוסטוס] שוטר. נ"ב נ"ל שצ"ל סופר מלשון קולמוס:

שם פולמוסטוס לוחם כו'. נ"ב מלשון פולמוסא דאתי לנהרדעא [עירובין לד: ע"ז ע: ובמשנה סוף סוטה בפולמוס] חיילות (נמחק איזה מלות):

דף קמה:

גמ' ת"ר עתיר נכסין עתיר פומבי. נ"ב אגב פומבי דלעיל נסיב להא נמי:

דף קמז.

ויו"ט של עצרת ברור זרעו חטים. נ"ב בזמן זריעה של אותה שנה הסמוכה אע"פ שזמן הזרע מתחיל בשנה שאחריה מתשרי ולר"ש (מטבת) [ממרחשוון. ב"מ קו:] ולמנחות זורעים בשבט [עתוס' שם] וזה דבר חידוש שהעת של ימי סיון יורה על עת זרע של חורף הבא אחריו:

דף קנ:

אמימר אמר מטלטלי כו'. נ"ב נראה דלאו דוקא. אלא ה"ה בגמלי דערביא ואשלי דקמחוניא כל היכא דאסמכתייהו עלייהו הו"ל ככתיבי. וכדהוה ס"ל (לאמימר) [לרבא] אפי' בארנקי דמחוזא כדאיתא פרק מציאת האשה (ס"ז א):

דף קנא.

השתא אמרי מר כו' כתבתינהו - נ"ב אפשר שכתבה לו רק מקצתן. וגמרא לא סיים לפרושי מה דלא צריך ליה:

דף קנג.

ואפ"ה לא אפרק מטבעא. נ"ב דלא קללת חנם הויא. כיון דעבד כשמעתיה דלא כהלכתא:

דף קנה:

שלח ליה גידל בר מנשיא לרבא נ"ב בכ"מ מוכח דגידול ב"מ תלמידיה דרב ושמואל הוה. לכן נ"ל דלרב הוא דשלח וה"ג רשב"ם:

שם ושדי "ביה". מלת ביה נמחק:
שם מגלת אסתר בזוזא. נ"ב זה דבר גוזמא לפי מ"ש בהשולח (ל"ה ב) ע"ש. ושמא י"ל בין ספרי א"י לשל בבל:

דף קנו.

דלעבדו ליה מליה כצ"ל:

דף קנו:

רשב"ם ד"ה א"ל. וקנסא הוא כו'. נ"ב והפקר ב"ד הפקר:

דף קנח.

רשב"ם ד"ה יורשי האשה. אביה הס"ד ואח"כ מה"ד ואחרי כן מתה היא וירשוה בכל "נכסיה נכסי" כו' כצ"ל ונ"ב הלשון מכוון והתחלה היא שמציין במשנה ואח"כ מתה האשה. וקמפרש ואזיל מאי נ"מ. וירשוה כו' דיורשיה באים ליירש כל נכסיה וקפריש מאי נינהו נכסיה:
תוס' ד"ה וב"ה (**דבור הב'**) **לפי שהיא צריכה שבועה** כו. נ"ב תמיה לי טובא שנתקשו אבות העולם בכך ושנו כמה שינויי. הא לשטת הרמב"ם דפשיטא ליה נ"מ ונצ"ב נוטלת בלא שבועה. לק"מ. ואפי' למאי דפריש הה"מ דרמב"ם דס"ל דוקא כשהם בעין ל"צ שבועה משא"כ בנאבדו או נפחתו. מ"מ מי סני לאוקמה למתנ' בהכי בגוונא רוויחא ומילתא דשכיחא. דילמא בקושטא תוס' וסיעתם הגדולה לא פסיקא להו הא דרמב"ם. אלא ס"ל לא פלוג רבנן בשבועת אלמנה. ותקשי לטור דמזכי שטרא לבי תרי עי' מור וקציעה סצ"ו:

דף קסב.

תוס' ד"ה לפי. ול"ג את המושל עם השם כו'. נ"ב הא נמי גרסינן לה התם בתשובת פרושים. אבל ודאי גרסינן ברישא בשאלת צדוקים את המושל עם משה:

דף קסד:

רשב"ם ד"ה ת"ר הריני. לשון לעז כו'. נ"ב הצרפתית שנלקח מן היוונית ונשתנה ונשתבש קצת:

תוס' סד"ה עיון. והכי אמר בירושלמי כו'. נ"ב צ"ע כמדומה היא ראיה לסתור שאם כדתוס' לא היה ראוי להחזיק טובה לראשו אדרבה ראוי הוא להטיחו בכותל. תו קשיא ע"ד תוס' דהאמרינן בהדר [ס"ה א] יכולני לפטור את כה"ע מדין תפלה מיום שחרב בהמ"ק. ומאי דק"ל אפי"מ מהרבה ב"א כו'. נ"ל דלאו מב"א גדולים קמיירי ואף לא מהדיוטות אלא מאדם חשוב בינוני. דצדיקים גמורים בודאי אינם בכלל הזה שאינם מצפים לתשלום גמול בעוה"ז. והדיוטות יודעים בעצמם שאינם כדאי ולא יעלה על לבם שתקובל תפלתן ותעש בקשתן מיד וכך צ"ל בשני הדברים האחרים שאינם מצויים אלא דוקא בב"א גדולים כמ"ש [סוכה נ"ב א] כל הגדול מחברו יצרו גדול. אבל בצדיקים גדולים ודאי אינם מצויים תדיר בכל יום אף אם אין צדיק וגו':

דף קסה:

גמ' דשלחו מתם כו'. נ"ב פירושו בכ"מ מא"י לבבל. שמא ר"י בתר דאפקוהו מב"מ בא"י הלך לו לבבל כדאשכחן בלוי [שבת נט: כתובות קג:]. כי ר"י ודאי מא"י היה ולכן נקרא ג"כ רבי ירמיה. וא"כ פירוש עיילוהו ר"ל קראוהו לשוב אליהם לא"י ולחזור אל מקומו הראשון שהי"ל בבה"מ שם:

דף קסז.

בזגיבא. נ"ב הבי"ת שרשית שמא נגזר מן ענין מבזבז לפי שהמוכס מבזבז ממונו על כך לקנות המכס מן המלך וגם עי"כ מבזבז ממונם של אחרים:

דף קסז:

דהוה חתים עלה רב ירמיה בר אבא. נ"ב נראה שאין זה ריב"א תלמיד חבר דרב דאביי היה בדור רביעי לו. אלא תרי ר"י בר אבא הוו [עתוס' פסחים ק"ו ב' ד"ה שבקיה וש"מ]. א"ד אביי לאו בההוא עובדא הוה פסיק דינא אלא בתר הכי הוה פריש טעמיה דר"י:

דף קסח.

נידבר ע"ה בהדיה. נ"ב ש"מ הא דאסור לקדש אשה עד שיראנה [רפ"ב דקדושין] היינו אפי' ע"י שלוחו שכמותו לא סגי ליה. ויש לדחות דהכא מיירי דלית ליה שליח. וע"ה אינו נעשה שליח אע"ג דמהימן דלא לחלפוה. א"נ אינהו מרתתי למחלפה מכי חזי לה ע"ה:

דף קע.

דרב יצחק בר יוסף הוה מסיק ביה זוזי בר"א אתא כו'. נ"ב מלוה ע"פ היתה. וריב"י איידי דטריד בגרסיה אשתלי הא דפרעיה ר' אבא:

דף קעא:

ולא היא אפי' אכוליה כו'. נ"ב עמו"ק ח"מ (סנ"ד):

שם אין עבד כו'. נ"ב הוה מצי למימר. לא דמי. אי אמרת אין כותבין שובר ודאי יאכל הלה בהתר וחדי. אבל אי אמרת כותבין משו"ה לא נימא יאכל הלה וחדי דא"כ גזלן הוא ולא נחשדו עם ישראל על כך. אע"ג דאמרינן לעיל (קסה א) רובן בגזל היינו אבק גזל ולא דוקא רוב ממש אלא רוב הנכשלים נכשלים בעון גזל. מ"מ מעוטא הוא ולמעוטא דרשעים לא חיישינן. אלא דעדיפא משני ליה דאפי' באתרא דשכיחי רמאי טובא (כפומבדיתא ונהרדעא [צ"ל ונהר פקודאה] ונרש [חולין קכז א] אתרא דהני רבנן) אפי"ה לית לן למיחש לתקנתא דלוה במקום הפסד מלוה. ותו דזמנין דבהתר נמי אכיל הלה וחדי כי אמרת כותבין שלא יחושו עוד לשטר פרוע כלל לא הלוה ולא המלוה כי יסמכו על השובר ויבואו לשהות שטר פרוע ולאחר זמן ישכח דבר הפרעון וכתיבת השובר. ויאבד מן הלוה. והמלוה ימצא שטרו ויחשוב שעדיין לא נפרע וזה דבר מצוי גם בכשרים וכמש"ל [דף קע] בעובדא דר' אבא. או ימצאוהו יורשיו וישבעו שבועת יורשים ויגבו בו כדין בלא יודעים:

דף קעד:

אגלאי מלתא דכהן הוא כו'. נ"ב ואע"ג דמצי לגרושי על תנאי. ולא בעי למכתב תנאה בגיטא. ויהיב לה על תנאי שלא תחזור אליו או הוא אליה וכל כה"ג. שמא לא היה יכול להעלים מפני העדים שיגלו סודו. א"נ אם היה מתנה ע"מ שלא תשוב אליו. היה מתיירא שמא אח"כ באמת לא תאבה האשה ללכת אחריו עוד. ואם ירצה לתלות התנאי בו אולי לא תאמין בו האשה להתגרש ע"ת כך. שתירא פן לא ישוב אליה עוד. ובעל כרחה לא יוכל לגרשה. שאז תגלה סודו וגם לא תתן לו מאומה:

בתוס' (**סד"ה בע"א**) **דמיקטריף** צ"ל דמדקטריף [והגהת הב"ח דארעא במקום דאביי א"צ דהתוס' נקטי לשון הגמ' גיטין ל' ע"ב]: